

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

Економіка, управління та адміністрування

№ 3 (105) 2023

Науковий журнал

Виходить 4 рази на рік

Заснований у квітні 1994 р.

Житомир

2023

Засновник і видавець – Державний університет «Житомирська політехніка»

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 24087-13927 ПР від 31.07.2019 р.

Видання включено до «**Переліку наукових фахових видань України**, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук» **Категорії «Б»**, наказом Міністерства освіти і науки України № 32 від 15.01.2018 р.

Журнал представлено у базах даних:

Index Copernicus, DOAJ, Google Scholar, Ulrich's Periodicals Directory, WorldCat, BASE

Друкується за рішенням вченої ради Державного університету «Житомирська політехніка» (протокол № 11 від 11.08.2023 р.)

Редакційна колегія:

Головний редактор – Євдокимов Віктор, д.е.н., професор, Державний університет «Житомирська політехніка», Україна.

Економіка

Бутко Микола – д.е.н., професор, Чернігівський національний технологічний університет, Україна.

Коваленко Наталія – д.е.н., професор, Національний авіаційний університет, Україна.

Обіход Світлана – к.е.н., доцент, Державний університет «Житомирська політехніка», Україна.

Овандер Наталія – к.е.н., доцент, Державний університет «Житомирська політехніка», Україна.

Олійник Оксана – д.е.н., професор, Державний університет «Житомирська політехніка», Україна (*заступник головного редактора*).

Філіпішина Лілія – д.е.н., проф., Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, Україна.

Шестакова Анна – к.е.н., Державний університет «Житомирська політехніка», Україна.

Менеджмент

Гарафонов Оляга – д.е.н., професор, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені В.Гетьмана», Україна.

Кіймалюглу Асліхан – доктор з маркетингу, доцент, Університет Акденіз, Туреччина.

Кузнецова Інна – д.е.н., професор кафедри менеджменту організацій та зовнішньоекономічної діяльності, Одеський національний економічний університет, Україна.

Озбюк Раіфе Мельтем Йеткін – доктор з маркетингу, доцент, Університет Акденіз, Туреччина.

Остапчук Тетяна – д.е.н., професор, Державний університет «Житомирська політехніка», Україна.

Тарасюк Галина – д.е.н., професор, Державний університет «Житомирська політехніка», Україна.

Міжнародні економічні відносини

Борзенко Олена – д.е.н., провідний науковий співробітник, Інститут економіки та прогнозування НАН України.

Власюк Тарас – д.е.н., професор, Державний університет «Житомирська політехніка», Україна.

Грabcук Ірина – к.е.н., доцент, Державний університет «Житомирська політехніка», Україна.

Дугінець Ганна – д.е.н., професор, Київський національний торговельно-економічний університет, Україна.

Зварич Ірина – д.е.н., професор, Західноукраїнський національний університет, Україна.

Самойленко Алла – к.е.н., доц., Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна.

Хмара Марина – к.е.н., доц., Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна.

Облік і оподаткування

Жиглей Ірина – д.е.н., професор, Державний університет «Житомирська політехніка», Україна.

Замула Ірина – д.е.н., професор, Державний університет «Житомирська політехніка», Україна.

Мартинюк Тереза – д.е.н., професор, Сопотська Вища Школа, Польща.

Петрук Олександр – д.е.н., професор, Державний університет «Житомирська політехніка», Україна.

Ремлейн Мажена – д.е.н., професор, Познанський економічний університет, Польща

Спігарська Єва – PhD, доцент, Гданський університет, Польща.

Підприємництво, торгівля та біржова діяльність

Бірюченко Світлана – к.е.н., доцент кафедри менеджменту і підприємництва, Державний університет «Житомирська політехніка», Україна.

Купалова Галина – д.е.н., професор, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

Орлова Катерина – к.е.н., доцент кафедри менеджменту і підприємництва, Державний університет «Житомирська політехніка», Україна.

Фролова Лариса – д.е.н., професор, Одеський національний політехнічний університет, Україна.

Публічне управління та адміністрування

Грицишен Дмитрій – д.е.н., професор, Державний університет «Житомирська політехніка», Україна (*відповідальний секретар*).

Домбровська Світлана – д.держ.упр., начальник навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України.

Ксендзук Валентина – д.е.н., доц., Державний університет «Житомирська політехніка», Україна.

Міхальські Томаш – доктор наук габліт, професор кафедри океанографії, Гданський університет, Польща.

Пархоменко-Кудевіл Оксана – д.держ.упр., Університет Григорія Сковороди в Переяславі, Україна.

Свірко Світлана – д.е.н., проф., Державний університет «Житомирська політехніка», Україна.

Сергієнко Лариса – д.держ.упр., доцент, Державний університет «Житомирська політехніка», Україна.

Фінанси, банківська справа та страхування

Виговська Наталія – д.е.н., професор, Державний університет «Житомирська політехніка», Україна.

Леонов Сергій – д.е.н., професор, Сумський державний університет, Україна.

Макаренко Інна – к.е.н., доцент, Сумський державний університет, Україна.

Мейзлік Ладіслав – к.е.н., Вища економічна школа, м. Прага, Республіка Чехія.

Мошенський Сергій – д.е.н., професор, Державний університет «Житомирська політехніка», Україна.

Адреса сайту журналу: <http://ema.ztu.edu.ua>

Адреса редакції: Державний університет «Житомирська політехніка»,
вул. Чуднівська, 103, м. Житомир, 10005. Тел.: (0412) 41–39–87 (редакційно-видавничий сектор)

ЗМІСТ

ЕКОНОМІКА

Куліш Д.В. Система підтримки стратегічного планування зовнішньоекономічної діяльності підприємств ЄС	3
Кульбовський С.А. Інвестиційні стратегії українських підприємств у міжнародному бізнесі	10
Мошенський С.З. Чорноморський маршрут зернового експорту. Херсонська компанія і Прототоцький	16

МЕНЕДЖМЕНТ

Аріанда, Енданг Саефуддін Мубарок, Різал Курніаван, Рахмат Хідаят, Ахмад Культур Хіа Детермінанти ефективності роботи співробітника з посередництвом змінної компетенції	21
Жалінська І.В. Сфера омніканальності в маркетингу: підходи та діапазон досліджень	36
Легеза Д.Г., Сокіл Я.С., Куліш Т.В. Поведінка споживачів на ринку борошна в країнах Європейського Союзу	43

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

Ксендзук В.В., Сергієнко І.Г. Оцінка впливу наслідків війни на розвиток зовнішньої торгівлі товарами на урбанізованих територіях України	51
Юрківський О.Й., Литвинчук О.В. Нейтральність оподаткування та соціальна справедливість як принципи оподаткування в Україні	59

ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ

Кожухар В.В. Економічна сутність і види витрат на маркетингові комунікації підприємств	66
Макарович В.К. Аналіз шляхів розв'язання дилеми обліку інноваційного капіталу підприємства	75
Новіков В.В. Диджиталізація бухгалтерського обліку малих підприємств	81
Свірко С.В., Бардаш, С.В. Краєвський В.М. Оцінка рівня трансформації інформаційного забезпечення управління публічними фінансами	89

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Акімова Л.М., Герман А.В. Роль малого бізнесу у формуванні креативної економіки в Україні	98
Акімов О.О., Грушецький Б.В. Реалізація механізмів державного управління розвитком вищої освіти в Україні	103
Войціцька К.М. Комплексний механізм публічного управління економічним розвитком урбанізованих територій в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення	110
Рубан Д.О. Методичні підходи до моніторингу місцевої демократії: призначення, класифікація, зміст	124
Сергієнко Л.В., Захаров Д.М., Новосьолов І.В. Розвиток урбанізованих територій в Україні та світі за період 1950–1935 років	131
Шалько М.Н. Роль держави в ефективному управлінні системою охорони здоров'я	146

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

Виговська О.А., Мосієнко О.В. Фінансування витрат бюджету на вищу освіту України	150
Виговська Н.Г., Полчанов А.Ю., Литвинчук І.В., Городиський М.П., Полчанов О.Ю. ІТ-бізнес як об'єкт фінансового управління	159
Лабенко О.М. Аналіз фінансових методів регулювання природокористування в контексті гармонізації українських та європейських фінансових інструментів	166
Лаговська О.А., Новак О.С., Лоскоріх Г.Л. Ризики похідних фінансових інструментів у діяльності комерційних банків	171
Петрук О.М., Петрук А.О. Розвиток показників оцінки забезпечення фінансової стабільності банківської діяльності з урахуванням похідних фінансових інструментів	179
Попов О.Г. Теоретичні основи забезпечення банківської безпеки держави	195
Попович С.О. Фінансовий контроль в Україні: суть, його складові та завдання	203
Вимоги до оформлення статей	206

ECONOMICS, MANAGEMENT AND ADMINISTRATION

№ 3 (105) – 2023

CONTENTS

ECONOMY

Kulish D.V. Support system for strategic planning of foreign economic activities of EU enterprises	3
Kulbovsky S.A. Investment strategies of Ukrainian enterprises in international business	10
Moshenskyi S.Z. The Black Sea grain export route. Kherson Company and Prot Pototskyi	16

MANAGEMENT

Aryanda Dr., Mubarak E.S., Kurniawan R., Hidayat R., Hia A.K. The determinants of employee performance with competence variable mediation	21
Zhalinska I.V. The domain of omnichannel in marketing: approaches and scopes of research	36
Legeza D.H., Sokil Ya.S., Kulish T.V. Consumer behavior in the flour market in European Union countries	43

INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS

Ksendzук V.V., Vlasiuk T.O., Serhiienko I.H. Assessment of the impact of the Russia's war on the development of foreign trade in goods in the urbanized territories of Ukraine	51
Yurkivsky O.Y., Lytvynchuk O.V. Tax neutrality and social justice as principles of taxation in Ukraine	59

ACCOUNTING AND TAXATION

Kozhukhar V.V. Economic essence of costs on marketing communications of enterprises	66
Makarovych V.K. Analysis of ways to solve the dilemma of accounting for innovation capital of the enterprise	75
Novikov V.V. Digitization of accounting for small enterprises	81
Svirko S.V., Bardash S.V., Kraievskiy V.M. Assessment of the level of transformation of information support for public finance management	89

PUBLIC MANAGEMENT AND ADMINISTRATION

Akimova L.M., Herman A.V. The role of small business in forming the creative economy in Ukraine	98
Akimov O.O., Hrushetskyi B.V. Implementation of public management mechanisms for the development of higher education in Ukraine	103
Voitsitska K.M. A complex mechanism of public management of the economic development of urban areas under the conditions of martial law and post-war reconstruction	110
Ruban D.O. Methodical approaches to monitoring local democracy: purpose, classification, content ...	124
Sergienko L.V., Zakharov D.M., Novosolov I.V. Development of urbanized areas in Ukraine and the world for the period 1950–2035	131
Shalko M.N. The role of the state in effective management of the health care system	146

FINANCES, BANKING AND INSURANCE

Vyhovska O.A., Mosiienko O.V. Funding of budget expenditures for higher education of Ukraine	150
Vyhovska N.H., Polchanov A.Yu., Lytvynchuk I.V., Horodyskyi M.P., Polchanov O.Yu. IT business as an object of financial management	159
Labenko O.M. Analysis of financial methods of environmental management regulation in the context of harmonization of Ukrainian and European financial instruments	166
Lagovska O.A., Novak O.S., Loskorikh G.L. Risks of derivative financial instruments in the activities of commercial banks	171
Petruk O.M., Petruk A.O. Development of assessment indicators for ensuring the financial stability of banking activities during transactions with derivative financial instruments	179
Popov O.G. Theoretical basis of ensuring the banking security of the state	195
Popovych S.O. Financial control in Ukraine: essence, its constituents and tasks	203

Requirements to Articles Preparation	206
---	-----

DOI: [https://doi.org/10.26642/jen-2023-3\(105\)-103-109](https://doi.org/10.26642/jen-2023-3(105)-103-109)
УДК 330

О.О. Акімов, д.держ.упр., професор
Національний університет охорони здоров'я України ім. П.Л. Шупика
Б.В. Грушецький, аспірант
Державний університет «Житомирська політехніка»

Реалізація механізмів державного управління розвитком вищої освіти в Україні

У статті розглядаються механізми державного управління вищою освітою в Україні та їх реалізація. Розкривається справжня природа категорії «механізм державного управління», що є необхідною передумовою підвищення ефективності механізмів державного управління. Налагоджені механізми державного управління модернізацією освіти сприяють злагодженому та раціональному підходу до управління процесами реформування та оновлення освітньої галузі України. У статті аналізуються різні механізми, які використовує уряд для регулювання та нагляду за закладами вищої освіти. Також механізми державного управління характеризуються різними способами. Ці механізми охоплюють формулювання політики, законодавчу базу, процеси акредитації, механізми забезпечення якості та механізми фінансової підтримки. Застосовані урядом методи управління розвитком вищої освіти мають суттєво вплинути на підвищення якості освітніх послуг в Україні. Кожен механізм державного управління має самобутній характер і його слід розглядати як сукупність загальноприйнятих методів управління. Справжню природу та функціональність системи освіти найкраще розкриває системний підхід. За характером впливу виділяють різні механізми, такі як політичні, організаційні, правові, економічні та соціальні. Ефективне управління системою вищої освіти має вирішальне значення для розвитку освітнього сектору країни. У статті також розглядаються ролі та обов'язки ключових зацікавлених сторін, зокрема урядових установ, університетів, викладачів і студентів, у формуванні та реалізації політики та практики в системі вищої освіти. Крім того, у ньому обговорюються виклики та можливості, пов'язані з державним управлінням вищою освітою, такі як забезпечення доступності, сприяння досконалості, сприяння дослідженням та інноваціям, а також узгодження освіти з вимогами ринку праці. У статті підкреслюється важливість добре функціонуючої системи управління для сприяння конкурентоспроможному та міжнародно визнаному сектору вищої освіти в Україні.

Ключові слова: державне управління; вища освіта; Україна; механізми; формування політики; законодавча база; акредитація; забезпечення якості; фінансова підтримка; зацікавлені сторони; доступність; досконалість; дослідження та інновації; ринок праці; конкурентоспроможність.

Постановка проблеми. Одним із ключових елементів у формуванні суверенності України та її конкурентоспроможності у глобальному світі є прогресивний розвиток вищої освіти, який тісно пов'язаний з процесами євроінтеграції та збереженням української національної ідентичності. Євроінтеграція України вимагає внесення певних змін у зміст вищої освіти та забезпечення її якості, що сприяє соціально-економічному розвитку країни. Якість освіти є важливим показником ефективності управління вищою освітою державою.

У сучасному цивілізаційному розвитку держава відіграє визначальну роль у розвитку освіти, активно залучаючись до управління освітніми процесами за допомогою своїх методів, таких як правові, адміністративні та економічні [2].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Останні дослідження та публікації присвячені питанню якості освіти. Визначення якості освіти розглядається в роботах таких вчених, як У.Гончаренко, Б.Жебровський, Г.Кільова, Р.Кубанов, М.Тализін, А.Токман, В.Трайнев та інші. Проблема надання освітніх послуг та управління якістю освіти, зокрема вищої освіти, розглядається в наукових дослідженнях українських вчених, таких як В.Зайчук, Р.Зуб'як, О.Мармаз, Н.Острроверхова, С.Яблочников та інші, а також закордонних дослідників, серед яких С.Беляков, П.Вервімп, Дж.Гордон, В.Куклін, М.Поташник, К.Росс та інші. Механізми державного управління вищою освітою досліджуються А.Бойком, Г.Балихіним, Ю.Древалем, М.Дудкою, А.Мазаком, О.Поступною, С.Шевченком та іншими.

Мета статті. Основною метою статті є визначення механізмів державного управління вищою освітою в Україні та дослідження їх реалізації в сучасних умовах.

Викладення основного матеріалу. Нині державна політика у сфері вищої освіти передбачає створення системи діагностики якості освіти та забезпечення її відповідності державним стандартам. Йдеться про акредитацію ВНЗ усіх рівнів і форм власності [5].

Проблема якості вищої освіти посідає центральне місце в розробці державної політики сучасності. Порівняно з попередніми періодами, зараз акцент зосереджений на створенні середовища, яке задовольняє потреби як громадян, які потребують якісної вищої освіти, так і економіки, яка потребує компетентних фахівців. Таким чином, створення сприятливих умов, що задовольняють ці потреби, стало одним із першочергових завдань органів державного управління вищою освітою [19, с. 348].

Основною роллю суб'єктів державного управління вищою освітою є оцінювання. Для підвищення ефективності таку функцію слід розподілити між державними структурами управління та недержавними структурами, такими як агентства з акредитації та професійна громадськість. Цей механізм, як ми пропонуємо, мав би необхідні енергетичні ресурси та гарантію ефективності, що дозволило б йому ефективно функціонувати, залишатися швидким і працювати в різних умовах. Крім того, механізм відкрив би можливості для вдосконалення через процедурну сторону державного управління та модернізації взаємодії підсистем системи державного управління та громадськості [19, с. 349].

Управління якістю освіти зосереджується на розвитку та оновленні освітніх практик, розробці стратегій впливу на функціональність системи, застосуванні методів впливу на показники системи та визначенні шляхів змін і прогресу [14, с. 10].

Якість освіти оцінюється за результатами освітнього процесу, що включає рівень підготовки випускників відповідно до вимог і стандартів роботодавця, а також систему забезпечення цієї якості. Ця система містить такі фактори, як зміст освіти, кваліфікація абітурієнтів, студентів і викладачів, наявні ресурси для навчання, впроваджені освітні технології, наукові дослідження та інші пов'язані фактори [13].

Оскільки глобалізація продовжує впливати, освіта стає все менш обмеженою державними кордонами. Спектр освітніх послуг, як і попит на них, розширюється все стрімкішими темпами. Обидва стають більш різноманітними з точки зору пропонованого предмета, тривалості курсів, методів викладання, вікових груп тих, хто прагне вчитися, а також кінцевої мети та вартості самих освітніх послуг [8].

Значні зміни в українській освітній системі, а також процесах і механізмах управління розвитком є вирішальними для досягнення сталого зростання та вищої якості освіти, як зазначено в посиланні [10].

Відповідно до положень Національної доктрини розвитку освіти стандарт освіти має велике значення як національний пріоритет і є обов'язковою вимогою для гарантування безпеки держави та дотримання міжнародних норм і законодавства України щодо прав громадян на освіту. Якість освіти означає певний рівень знань і здібностей, а також розумового, фізичного та етичного розвитку, якого учні досягають після завершення навчання відповідно до задалегідь визначених освітніх і розвивальних цілей. Це аспект соціальних послуг, який стосується спроможності органів управління та безпосередніх надавачів освітніх послуг задовольняти існуючі або майбутні освітні потреби різних верств суспільства, окремих груп і громадян і дозволяти їм набувати професійних знань [17].

Важливим завданням є створення механізму державної освітньої політики, що керує якістю освіти. Цей механізм має враховувати національну систему моніторингу якості освіти, створення незалежної оцінювальної інституції для оцінювання результатів освіти та інші істотні особливості. Для подолання дисбалансу ринку праці та загальної економічної нестабільності впровадження європейських стандартів якості освіти в українських вищих навчальних закладах має вирішальне значення для сприяння конкурентоспроможності та можливості працевлаштування випускників. Модернізація системи освіти України до європейських стандартів зумовлює необхідність розвитку державно-громадської моделі управління освітою. Реформування існуючої системи управління освітою в Україні має збігатися з реформуванням державного управління [16, с. 84]. Як зазначає дослідник А.Бойко, за останнє десятиліття світ зазнав значних змін.

Щоб адекватно підготувати людей до відповідного життя, необхідно реструктуризувати існуючі системи [3, с. 5]. Це включало б оновлення системи освіти у відповідь на швидку модернізацію суспільства, покращення фінансової та ресурсної підтримки освітнього сектору для забезпечення оптимального функціонування та різноманітні інші пов'язані заходи.

Вирішення нинішніх парадоксів системи освіти може бути досягнуто створенням комплексної Державної ініціативи з відновлення професійної спроможності України у поєднанні з виконанням програми прогнозування виробничих потреб у фахівцях з вищою освітою та програми інформування населення про очікувану працю і вимоги ринку праці. Автентичне та ефективне реформування та модернізація національної системи освіти можливе лише за умови об'єднання ресурсів держави та громадянського суспільства, реалізації ефективної економічної стратегії у сфері освіти та побудови спільно керованої державою та громадянським суспільством системи управління освітою.

Розкриття справжньої природи категорії «механізм державного управління» є необхідною передумовою підвищення ефективності механізмів державного управління. Налагоджені механізми державного управління модернізацією освіти сприяють злагодженому та раціональному підходу до управління процесами реформування та оновлення освітньої галузі України.

Механізм державного управління можна охарактеризувати різними способами. По-перше, його можна розглядати як процес прийняття рішень, що використовує різні технології управління, як

стверджує Б.Мілнер. По-друге, його можна розглядати як штучну, складну систему, спеціально сконструйовану для досягнення певних цілей, яка містить визначені структури, правові норми, методи, засоби та інструменти державного впливу на об'єкт управління, вважає Р.Рудницька, О.Сидорчук, О.Стельмах. По-третє, як зазначив Ю.Ковбасюк, це сукупність практичних заходів, засобів, важелів, стимулів та інших інструментів, які використовують органи державної влади для впливу на суспільство, виробництво, будь-який суспільний лад для досягнення поставлених цілей. По-четверте, О.Коротич визначає його як специфічний інструмент цілеспрямованих перетворень. По-п'яте, Г.Атаманчук розглядає його як складну систему, що включає державні органи, організовані за визначеними принципами для реалізації завдань державного управління. Нарешті, Г.Одинцова визначає його як засіб розв'язання суперечностей явища чи процесу з послідовним виконанням дій, які базуються на фундаментальних принципах, цільовій спрямованості, функціональній діяльності, відповідних методах управління та спрямовані на досягнення бажаного результату [9, с. 78].

Регулювання зовнішніх і внутрішніх взаємодій у системі управління стає можливим завдяки реалізації механізму управління. Керівна інформація передається об'єкту управління через прямий канал зв'язку, тоді як інформація зворотного зв'язку надходить через канал зворотного зв'язку. Таким чином, механізм контролю є невід'ємною складовою механізму державного управління. Поряд із механізмом контролю структуру державного механізму управління освітньою сферою можуть складати й інші механізми, такі як планування, організація, мотивація, координація, порядок, облік, аналіз [20].

Державний механізм управління є найважливішою складовою загальної системи управління, оскільки має здатність впливати на фактори, що визначають результат діяльності об'єкта управління. Як зазначають зазначені вище автори, важливо враховувати організаційні структури, всередині яких відбуваються процеси управління, оскільки ці структури часто значно впливають на економічне зростання [18, с. 37].

Механізм державного управління характеризується кількома факторами. Оскільки держава є інститутом, створеним людьми, то всі механізми державного управління є результатом організованої людської діяльності. Механізми державного управління завжди мають чітке призначення функціонального характеру. Ці механізми дають змогу державі односторонньо впливати на суспільно-політичні та економічні процеси з чітко визначеним вектором впливу. Ці механізми також встановлюють жорсткі взаємозв'язки і правила взаємодії, забезпечуючи стабільність у керованому процесі. Ідеальне функціонування механізмів державного управління є автоматизованим, державні службовці володіють необхідними навичками та вміннями для виконання відповідних дій у конкретних ситуаціях. Структура механізмів державного управління є структурно-функціональною, має системний, нормативно-правовий і ціннісний вимір. Ці механізми дозволяють державі вирішувати різноманітні питання суспільного розвитку, використовуючи проблемний вимір [11, с. 21–23].

На думку О.Поступної [20], новітнім механізмом державного управління вищою освітою є організаційна освітня інновація, яка передбачає впровадження комп'ютерних і телекомунікаційних технологій у сферу навчання. Завдяки впливу сучасних освітніх технологій та становленню ринкових механізмів в Україні в освітній сфері з'являються економічні інновації. Це нові механізми державного фінансування, диверсифіковані джерела фінансування, нові механізми фінансування підприємств, пільгове заохочення інвестицій в освіту, нові схеми оплати праці працівників освіти, механізми економії за рахунок масштабу освітньої діяльності. Для контролю за розробкою, впровадженням і регулюванням цих механізмів необхідний централізований орган державного управління освітньою галуззю, яким у нашій державі є Міністерство освіти і науки України. Від ефективності управління цим органом залежатимуть результати всієї освітньої та наукової діяльності та авторитет провідних вітчизняних вищих навчальних закладів [20, с. 111].

Через реалізацію організаційного механізму виконується низка завдань, спрямованих на досягнення гармонії між цілями та функціями вищої освіти, встановлення раціональних структур між установами, відповідальними за навчальний процес. Результатом успішної інтеграції цього механізму стане створення ідеальних умов для ефективного реформування вищої освіти в Україні. Для створення дієвого соціокомунікативного механізму управління вищою освітою необхідно враховувати «Національну доктрину розвитку освіти». У цьому документі викладено систему концептуальних ідей і поглядів на стратегію та основні напрями розвитку освіти в першій чверті XXI століття.

Основним інструментом управління вищою освітою є бюджетне фінансування. Це посилює вплив держави як на систему в цілому, так і на окремі навчальні заклади. Надання освітніх послуг є складною справою, яка тягне за собою різноманітні питання щодо організації фінансування цих закладів. Від раціонального вирішення цих проблем значною мірою залежить ефективність загальної системи освіти та її подальший розвиток [2, с. 143].

В управлінні станом механізм управління передбачає приведення об'єкта управління до необхідного стану шляхом організації прямих каналів і зворотних зв'язків. Це фактично перетворює життя суспільства в єдиний, цілеспрямований, ефективний виробничий організм, який постійно розвивається.

Механізм управління регулює зовнішню і внутрішню взаємодію органів системи управління шляхом передачі адміністративної інформації об'єкту управління по прямому каналу зв'язку, а звітної інформації – по каналу зворотного зв'язку. Таким чином, ми вважаємо, що механізм контролю має бути включений до складу механізму державного управління [20].

Для модернізації державних механізмів управління освітою буде створено новий інститут вимірювання та оцінки результатів освіти, а також національну систему моніторингу якості освіти. Додатково буде визначено ефективність управлінських рішень та їх вплив на якість освіти в Україні.

Фінансування освіти є найважливішим аспектом державного регулювання в системі освіти. Вона є основним інструментом впливу держави як на систему в цілому, так і на окремі навчальні заклади. Надання освітніх послуг ставить низку важливих питань організації фінансового забезпечення закладів освіти. Від раціонального вирішення цих питань цілковито залежить ефективність системи освіти та її здатність до постійного розвитку, як зазначено в [2, с. 143].

Державне управління українською освітою формувалося різними факторами, включно з різноманітними ролями, які відіграють органи державної влади в освітній сфері, починаючи від традиційних взаємодій і закінчуючи виступати ініціаторами та посередниками соціальних взаємодій із несистемними партнерами. Крім того, норми та положення, що регулюють освітні відносини та взаємодію, наразі перебувають у стадії нового становлення, що призводить до відсутності передбачуваних правових норм для закріплення та регулювання таких відносин.

Управління сталим розвитком у системі освіти є складною та постійно мінливою структурою, яка передбачає гнучку взаємодію різноманітних соціальних суб'єктів. На вказану структуру значною мірою впливає соціальна поведінка цих суб'єктів. Вирішальне значення в цьому процесі мають механізми державного управління, які регулюють і мобілізують. Вони активізують суб'єктів управління та вносять зміни в їхні цілі та цінності в міру того, як відбуваються зміни в системі освіти. Ці механізми забезпечують взаємозв'язок і взаємозалежність управлінських рішень [7].

На думку дослідниці І.Сікорської, існує потреба у суттєвому вдосконаленні взаємодії ланок управлінських ланцюгів вищих навчальних закладів. Для цього рекомендується використовувати досвід провідних міжнародних закладів вищої освіти, збільшувати контакти на регіональному рівні, популяризувати позитивний досвід українських закладів, регулярно висвітлювати міжнародну діяльність у публікаціях, забезпечувати професійну підготовку та регулярну перепідготовку працівників міжнародних служб.

За характером впливу вирізняють механізми, такі як політичні, організаційні, правові, економічні та соціальні.

У сфері модернізації вищої освіти велике значення має функція управлінського впливу. Він враховує в себе ряд методів і інструментів, які суб'єкти, які займають владні позиції, можуть використовувати для впливу на об'єкт, що знаходиться під їх контролем. Завдяки впровадженню таких механізмів стає можливим отримати глибше розуміння функціонування органів державної влади та специфіку досягнення управлінських цілей. Крім того, ці механізми також можуть висвітлити суть і майбутній потенціал реформ.

Кожен механізм державного управління має самобутній характер і його слід розглядати як сукупність загальноприйнятих методів управління [10, с. 81–82]. Справжню природу та функціональність системи освіти найкраще розкриває системний підхід.

Систему освіти, особливо вищу освіту, можна розглядати як комплексну цілісність, що складається з різноманітних підсистем, які взаємодіють як на мікро-, так і на макрорівнях.

Оскільки управління вищою освітою відіграє значну соціокультурну роль у формуванні майбутнього суспільства, держава зобов'язана ефективно регулювати модернізацію цієї сфери та забезпечити інноваційну професійну підготовку студентів. Незважаючи на це, у сучасній державній системі управління модернізацією вищої освіти немає інноваційних механізмів впливу, що потребує підвищеної уваги, на думку [4, с. 57].

За словами Ю. Древал, удосконалення суспільних цінностей є необхідним супроводом якісних змін у вищій освіті. Реформування вищої освіти в Україні має здійснюватися системно з використанням різноманітних механізмів управління, які надає держава. При орієнтації на конкретні контексти вкрай важливо запровадити правові, організаційні, комунікативні, інноваційні, інформаційні та ціннісноорієнтовані механізми управління вищою освітою. Таким чином можна досягти такого рівня вищої освіти, який дозволить людям трансформувати отримані знання в професійні та творчі навички. Це основа інноваційної освіти, як стверджує Ю.Древаль [8].

Висновки. Отже, розвиток вищої освіти є пріоритетом для кожної країни, оскільки він значною мірою впливає на багатогранні трансформації, що відбуваються в сучасному суспільстві, а також є необхідною умовою успішного національного розвитку, національної безпеки та конкурентоспроможності. Якісна освіта є цінним інструментом економічного розвитку України на шляху інтеграції до Європи. Застосовані урядом методи управління розвитком вищої освіти мають суттєво вплинути на підвищення якості освітніх послуг в Україні.

Список використаної літератури:

1. Ковальчук С.В. Державне регулювання інноваційної діяльності та інноваційних процесів в Україні / С.В. Ковальчук, О.А. Голубовська // Вісник ЖДТУ. – 2012. – № 3 (61).
2. Паркітна А. Оцінка вищої освіти в Польщі в контексті глобальних змін / А.Паркітна // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу : Міжнародний збірник наукових праць. – 2010. – Вип. 3 (18). – С. 254–264.
3. Прохорчук Н.О. Правові аспекти регулювання освіти в Україні / Н.О. Прохорчук // Тези Всеукраїнської науково-практичної on-line конференції аспірантів, молодих учених та студентів, присвяченої Дню науки. – 2016.
4. Вергеліс В.Ф. Аналіз нормативно-правової бази державного регулювання інтегрованих структур в Україні / В.Ф. Вергеліс // Тези Всеукраїнської науково-практичної on-line конференції аспірантів, молодих учених та студентів, присвяченої Дню науки. – 2013.
5. Абрамова Д.С. Механізм формування професійної етики в системі державного управління: специфіка та проблематика / Д.С. Абрамова, О.С. Дика, І.Г. Сергієнко // Вісник ЖДТУ. Сер. : Економічні науки. – 2019. – № 1 (87).
6. Домбровська С.М. Теоретичні аспекти формування механізмів державного управління у реформуванні вищої освіти України / С.М. Домбровська // Державне будівництво. – 2010. – № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2010_2_9.
7. Древаль Ю.Д. Механізми державного управління вищою освітою в Україні: проблеми формування та вдосконалення / Ю.Д. Древаль // Вісник Національного університету цивільного захисту України. Сер. : Державне управління. – 2014. – Вип. 2. – С. 107–111.
8. Кубанов Р.А. Якість освіти: суть поняття та особливості оцінювання / Р.А. Кубанов // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Сер. : Педагогічні науки. – 2013. – № 13 (272), Ч. II. – С. 25–31.
9. Модернізація державного управління та європейська інтеграція України / за заг. ред. д.держ.упр., проф. Ю.В. Ковбасюка. – К. : НАДУ, 2013. – 120 с.
10. Моргулець О.Б. Сучасний стан та тенденції розвитку діяльності ВНЗ України / О.Б. Моргулець // Вісник ЖДТУ. Сер. : Економічні науки. – 2015. – № 3 (73). – С. 86–92.
11. Пономаренко Є.Б. Основні напрями модернізації вищої освіти в Україні / Є.Б. Пономаренко // Вісник ЖДТУ. Сер. : Економічні науки. – 2012. – № 4 (62). – С. 333–336.
12. Поступна О.В. Механізми державного управління вищою освітою України / О.В. Поступна // Стратегічні пріоритети. – 2010. – № 1. – С. 107–111.
13. Радченко О.В. Родові ознаки категорії «механізм» в соціальних науках / О.В. Радченко // Публічне управління: теорія та практика. – 2013. – № 3. – С. 19–25.
14. Протасова Н.Г. Реформування освіти в Україні: державно-управлінський аспект : навч.-наук. вид. / Н.Г. Протасова, В.І. Луговий, Ю.О. Молчанова та ін. ; за заг. ред. Н.Г. Протасової. – Л. : НАДУ, 2012. – 456 с.
15. Про стан і перспективи розвитку вищої освіти в Україні : Рекомендації парламентських слухань від 23 жовтня 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://profspilka.kiev.ua/soc-zahust/other/3159-rekomendaciyi-parlamentskih-sluhan-na-temu-dostupnst-ta-yakst-zagalnoyi-serednoyi-osvti-stan-shlyahi-polpshennya.html>.
16. Шевченко С.О. Державно-громадський механізм управління якістю вищої освіти: відповідь на виклики часу / С.О. Шевченко // Управління в освіті : зб. мат-лів в Міжнар. наук.-практ. конф., 14–16 квітня. – Л. : Видавництво Львівської політехніки, 2011. – С. 348–349.
17. Шульга Н.Д. Сутнісні характеристики Поняття «державна освітня політика» / Н.Д. Шульга // Державне управління: теорія і практика. – 2011. – № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Shulga.pdf>.
18. Степанов В.Ю. Механізми забезпечення якості вищої освіти / В.Ю. Степанов // Вісник Національного університету цивільного захисту України : зб. наук. пр. Сер. : Державне управління. – Харків : Вид-во НУЦЗУ, 2014. – № 1. – С. 92–97.
19. Степко М.Ф. Відповідність стану сучасного глобалізованого суспільства - головне стратегічне завдання розвитку системи вищої освіти / М.Ф. Степко // Педагогічна і психологічна науки в Україні (до 15-річчя АПН України). – Київ : Педагогічна думка, 2007. – Т. 4. – 439 с. – С. 28–36.
20. Сисоєва С.О. Освіта як відображення сутності та соціально-економічного розвитку суспільства / С.О. Сисоєва // Освітologia : хрестоматія. – К. : ВП «Едельвейс», 2013. – 728 с. – С. 36–41.
21. Тамм А.І. Вища освіта як об'єкт державного управління / А.І. Тамм, О.В. Поступна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/putp/2011-3/doc/4/02.pdf>.
22. Тимчак М.В. Механізм державного регулювання страхового підприємства в регіоні / М.В. Тимчак // Вісник ЖДТУ. Сер. : Економічні науки. – 2011. – № 1 (55). – С. 347–349.
23. Вакалюк В.А. Правове забезпечення державного регулювання інноваційної діяльності в Україні / В.А. Вакалюк // Вісник ЖДТУ. Сер. : Економічні науки. – 2016. – № 1 (75). – С. 66–68.
24. Євдокимов В.В. Становлення вищої технічної школи в Україні у 20-ті роки ХХ сторіччя / В.В. Євдокимов, О.В. Олійник, А.О. Чагайда // Економіка, управління та адміністрування. – 2019. – № 3 (89). – С. 3–7. DOI: 10.26642/ema-2019-3(89)-3-7.
25. Житомирська політехніка: 100 років від початку технічної освітньої діяльності / В.В. Євдокимов, О.В. Олійник, А.В. Морозов, А.О. Чагайда // Економіка, управління та адміністрування. – 2020. – № 1 (91). – С. 3–8. DOI: 10.26642/ema-2020-1(91)-3-8.

References:

1. Kovalchuk, S.V. and Holubovska, O.A. (2012), «Derzhavne rehulivannia innovatsiinoi diialnosti ta innovatsiinykh protsesiv v Ukraini», *Visnyk ZhDTU*, No. 3 (61).
2. Parkitna, A. (2010), «Otsinka vyshchoi osvity v Polshchi v konteksti hlobalnykh zmin», *Problemy teorii ta metodolohii bukhhalterskoho obliku, kontroliu i analizu*, Mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh prats, Issue 3 (18), pp. 254–264.
3. Prokhorchuk, N.O. (2016), «Pravovi aspekty rehulivannia osvity v Ukraini», *Tezy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi on-line konferentsii aspirantiv, molodykh uchenykh ta studentiv, prysviachenoї Dniu nauky*.
4. Verhelis, V.F. (2013), «Analiz normatyvno-pravovoi bazy derzhavnoho rehulivannia intehrovanykh struktur v Ukraini», *Tezy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi on-line konferentsii aspirantiv, molodykh uchenykh ta studentiv, prysviachenoї Dniu nauky*.
5. Abramova, D.S., Dyka, O.S. and Serhienko, I.H. (2019), «Mekhanizm formuvannia profesiinoi etyky v systemi derzhavnoho upravlinnia: spetsyfika ta problematyka», *Visnyk ZhDTU. Ser. Ekonomichni nauky*, No. 1 (87).
6. Dombrovska, S.M. (2010), «Teoretychni aspekty formuvannia mekhanizmiv derzhavnoho upravlinnia u reformuvanni vyshchoi osvity Ukrainy», *Derzhavne budivnytstvo*, No. 2, [Online], available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2010_2_9
7. Dreval, Yu.D. (2014), «Mekhanizmy derzhavnoho upravlinnia vyshchoiu osvitoiu v Ukraini: problemy formuvannia ta vdoskonalennia», *Visnyk Natsionalnoho universytetu tsyvilnoho zakhystu Ukrainy. Ser. Derzhavne upravlinnia*, Issue 2, pp. 107–111.
8. Kubanov, R.A. (2013), «Yakist osvity: sut poniattia ta osoblyvosti otsiniuvannia», *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Ser. Pedagogichni nauky*, No. 13 (272), Ch. II, pp. 25–31.
9. Kovbasiuk, Yu.V. (ed.) (2013), *Modernizatsiia derzhavnoho upravlinnia ta yevropeiska intehratsiia Ukrainy*, NADU, K., 120 p.
10. Morhulets, O.B. (2015), «Suchasnyi stan ta tendentsii rozvytku diialnosti VNZ Ukrainy», *Visnyk ZhDTU. Ser. Ekonomichni nauky*, No. 3 (73), pp. 86–92.
11. Ponomarenko, Ye.B. (2012), «Osnovni napriamy modernizatsii vyshchoi osvity v Ukraini», *Visnyk ZhDTU. Ser. Ekonomichni nauky*, No. 4 (62), pp. 333–336.
12. Postupna, O.V. (2010), «Mekhanizmy derzhavnoho upravlinnia vyshchoiu osvitoiu Ukrainy», *Stratehichni priorytety*, No. 1, pp. 107–111.
13. Radchenko, O.V. (2013), «Rodovi oznaky katehorii "mekhanizm" v sotsialnykh naukakh», *Publichne upravlinnia: teoriia ta praktyka*, No. 3, pp. 19–25.
14. Protasova, N.H., Luhovyi, V.I., Molchanova, Yu.O. et al. (2012), *Reformuvannia osvity v Ukraini: derzhavno-upravlinskyi aspekt*, navch.-nauk. vyd., in Protasova, N.H. (ed.), NADU, L., 456 p.
15. *Pro stan i perspektivy rozvytku vyshchoi osvity v Ukraini* (2013), Rekomendatsii parlamentskykh slukhan vid 23 zhovtnia, [Online], available at: <http://profspilka.kiev.ua/soc-zahust/other/3159-rekomendacyi-parlamentskihs-luhan-na-temu-dostupnst-ta-yakst-zagalnoyi-serednoyi-osviti-stan-shlyahi-polpshennya.html>
16. Shevchenko, S.O. (2011), «Derzhavno-hromadskyi mekhanizm upravlinnia yakistiu vyshchoi osvity: vidpovid na vyklyky chasu», *Upravlinnia v osviti*, zb. mat-liv v Mizhnar. nauk.-prakt. konf., 14–16 kvitnia, Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki, L., pp. 348–349.
17. Shulha, N.D. (2011), «Sutnisni kharakterystyky Poniattia "derzhavna osvitnia polityka"», *Derzhavne upravlinnia: teoriia i praktyka*, No. 2, [Online], available at: <http://academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Shulga.pdf>
18. Stepanov, V.Iu. (2014), «Mekhanizmy zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity», *Visnyk Natsionalnoho universytetu tsyvilnoho zakhystu Ukrainy*, zb. nauk. pr. Ser. *Derzhavne upravlinnia*, Vyd-vo NUTsZU, Kharkiv, No. 1, pp. 92–97.
19. Stepko, M.F. (2007), «Vidpovidnist stanu suchasnoho hlobalizovanoho suspilstva - holovne stratehichne zavdannia rozvytku systemy vyshchoi osvity», *Pedagogichna i psykholohichna nauky v Ukraini (do 15-richchia APN Ukrainy)*, Pedagogichna dumka, Kyiv, Vol. 4, 439 p., pp. 28–36.
20. Sysoieva, S.O. (2013), «Osvita yak vidobrazhennia sutnosti ta sotsialno-ekonomichnoho rozvytku suspilstva», *Osvitohiia, khrestomatiia, VP «Edelveis»*, K., 728 p., pp. 36–41.
21. Tamm, A.I. and Postupna, O.V. (2011), *Vyshcha osvita yak ob'ekt derzhavnoho upravlinnia*, [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/putp/2011-3/doc/4/02.pdf>
22. Tymchak, M.V. (2011), «Mekhanizm derzhavnoho rehulivannia strakhovoho pidprijemstva v rehioni», *Visnyk ZhDTU. Ser. Ekonomichni nauky*, No. 1 (55), pp. 347–349.
23. Vakaliuk, V.A. (2016), «Pravove zabezpechennia derzhavnoho rehulivannia innovatsiinoi diialnosti v Ukraini», *Visnyk ZhDTU. Ser. Ekonomichni nauky*, No. 1 (75), pp. 66–68.
24. Yevdokymov, V.V., Oliinyk, O.V. and Chahaida, A.O. (2019), «Stanovlennia vyshchoi tekhnichnoi shkoly v Ukraini u 20-ti roky XX storichchia», *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia*, No. 3 (89), pp. 3–7, doi: 10.26642/ema-2019-3(89)-3-7.
25. Yevdokymov, V.V., Oliinyk, O.V., Morozov, A.V. and Chahaida, A.O. (2020), «Zhytomyrska politekhnika: 100 rokiv vid pochatku tekhnichnoi osvitnoi diialnosti», *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia*, No. 1 (91), pp. 3–8, doi: 10.26642/ema-2020-1(91)-3-8.

Акімов Олександр Олексійович – доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри управління охороною здоров'я та публічного адміністрування Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л. Шупика.

Грушецький Богдан Валерійович – аспірант кафедри національної безпеки, публічного управління та адміністрування Державного університету «Житомирська політехніка».

<https://orcid.org/0000-0002-8110-0681>.

E-mail: bohdan.hrushecky@gmail.com.

Akimov O.O., Hrushetskyi B.V.

Implementation of public management mechanisms for the development of higher education in Ukraine

The article examines the mechanisms of public management of higher education in Ukraine and their implementation. The true nature of the «mechanism of public management» category is revealed, this is a necessary prerequisite for increasing the efficiency of public management mechanisms. Established mechanisms of public management of education modernization contribute to a coherent and rational approach to the management of processes of reform and renewal of the educational sector of Ukraine. The article analyzes the various mechanisms used by the government to regulate and supervise institutions of higher education. Also, the mechanisms of public management are characterized in different ways. These mechanisms include policy formulation, legislative framework, accreditation processes, quality assurance mechanisms and financial support mechanisms. The methods of managing the development of higher education applied by the government should have a significant impact on improving the quality of educational services in Ukraine. Each mechanism of public management has its own character and should be considered as a set of generally accepted management methods. The true nature and functionality of the education system is best revealed by a systemic approach. Various mechanisms are distinguished by the nature of influence, such as political, organizational, legal, economic and social. Effective management of the higher education system is crucial for the development of the country's education sector. The paper also examines the roles and responsibilities of key stakeholders, including government agencies, universities, teachers and students, in shaping and implementing policy and practice in the higher education system. In addition, it discusses the challenges and opportunities associated with public management of higher education, such as ensuring accessibility, promoting excellence, promoting research and innovation, and matching education with labor market demands. The article emphasizes the importance of a well-functioning governance system to foster a competitive and internationally recognized higher education sector in Ukraine.

Keywords: public management; higher education; Ukraine; mechanisms; policy formulation; legislative frameworks; accreditation; quality assurance; financial support; stakeholders; accessibility; excellence; research and innovation; labor market; competitiveness.

Стаття надійшла до редакції 04.07.2023.

Наукове видання

Економіка, управління та адміністрування

№ 3 (105) 2023

Науковий журнал

Відповідальний за випуск

д.е.н., проф. Грицишен Д.О.

Редактор

Леонець І.В.

Степанчук Ю.В.

Художнє оформлення,
комп'ютерний набір та верстка

Леонець І.В.

Бідюк Т.А.

Ум. друк. арк. 24,64. Підп. до друку 30.08.2023 р. Формат 60x84 ¹/₈.
Гарнітура «Times New Roman». Папір офс. Наклад 100 пр. Зам. № 7.

Виготовлено з оригінал-макета у редакційно-видавничому секторі
Адреса: Державний університет «Житомирська політехніка»,
вул. Чуднівська, 103, м. Житомир, 10005

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів
видавничої справи № 7177 від 04.11.2020 р.